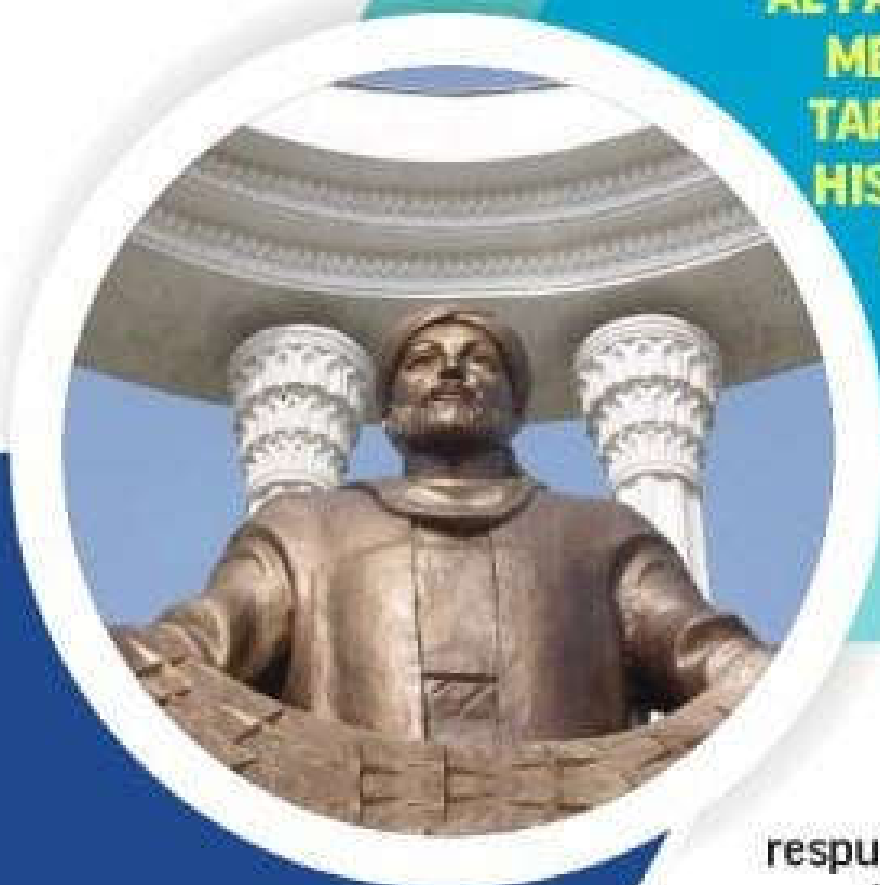

**AL FARG'ONIY ILMIY
ME'ROSI, ILM-FAN
TARAQQIYOTIDAGI
HISSASI, BUGUNGI
KUNDAGI O'RNI**

respublika miqyosdagi
iqtidorli talabalar
ilmiy-amaliy konferensiya
materiallari to'plami
2023 yil 12 aprel

**“FARG’ONiyShUNOS
TADQIQOTChILAR”
jamoasi**

**ALFRAGANUS
UNIVERSITY**

**“ALFRAGANUS”
xalqaro ilmiy jurnali**

AL FARG’ONiy ILMIY ME’ROSI, ILM-FAN TARAQQIYOTIDAGI HISSASI, BUGUNGI KUNDAGI O’RNI

**respublika miqyosdagi iqtidorli talabalar
ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to’plami**

2023 yil 12 aprel

**“BOOKMANY PRINT”
TOSHKENT – 2023**

UO'K: 52(092)(575.146)

KBK: 22.654g(50')

A 87

Al Farg'oniy ilmiy me'rosi, ilm-fan taraqqiyotidagi hissasi, bugungi kundagi o'rni [Matn] : maqolalar to'plami / Alfraganus University. – Toshkent: Bookmany print, 2023. – 160 b.

Ushbu ilmiy-amaliy konferensiya ALFRAGANUS UNIVERSITY “Farg'oniyshunos tadqiqotchilar” jamoasining Ahmad Al Farg'oniy ilmiy-ijodiy faoliyatini o'rganish borasidagi ilk tadqiqotlarining namoyon bo'lishidir.

Iqtidorli talabalar tomonidan Ahmad Al Farg'oniy ilmiy-ijodiy faoliyati chuqur tahlil etildi, mutafakkirning amaliy faoliyati o'rganib chiqildi va ushbu tadqiqotlar asosida ilmiy ma'ruzalar tayyorlandi. Ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to'plami aynan ushbu ma'ruza materiallari tezislaridan shakllangandir.

Mas'ul muharrir: i.f.d., prof. F.T. Egamberdiyev

Tahrir hay'ati:

PhD A.Sh.Obidov

PhD S.Sh.Xalilov

PhD G.N.G'oyibnazarova

f.f.n., dots.N.G.Jurayeva

Taqrizchilar:

i.f.n., prof. N.G. Muminov

PhD M.N.Raximjanov

Mazkur to'plamga kiritilgan materiallarning mazmuni, undagi ma'lumotlar va me'yoriy hujjatlar to'g'riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

ISBN 978-9943-9590-0-2

© ALFRAGANUS UNIVERSITY, 2023.

© “Bookmany print” nashriyoti, 2023.

MUNDARIJA

Bahodirov Muxammadqodir Jahongir o'g'li. Ahmad	5
Farg'oniy me'rosi	
Mirkomilova Nazakat Mirkhalilovna. Al-Farghani scientific	8
norm, contribution to the development of science and its role for today	
Nomozova Muborak To'liqin qizi. Yuksak ma'naviyatli	14
yoshlarni tarbiyalashda O'rta Osiyo allomalari ilmiy merosining o'rni	
Norsaidova Munisa Zafarjon qizi. Al-Farg'oniy ilmiy me'rosi –	17
Kelajakning tamal toshi	
Oripov Azizbek Abdusalol o'g'li. Ahmad Farg'oniyning hayot	25
yo'li va uning ilmiy kashfiyotlari	
Xolboyeva Mushtariy Absalamovna. Al Farg'oniy ilmiy	29
me'rosi, ilm-fan taraqqiyotidagi hissasi, bugungi kundagi o'rni	
Nabiyeva Roziya Ulugbekovna. Yer meridianini arqon bilan	35
to'g'ri o'lchagan buyuk muhandis.	
Sobirjonova Mohira Shokirjon qizi. Al Farg'oniy ilmiy	40
me'rosining ilm-fan taraqqiyotidagi qo'shgan hissasi	
Mirzayeva Salomat Mirmuhsin qizi. Al Farg'oniy ilm-fan	45
taraqqiyotidagi hissasi	
Qudratov Abdulaziz Lutfullo o'g'li. Farg'oniydan dunyo	49
minnatdor	
Xudoyberdiyeva Gulzor. Olimpizm – qadim qadriyatlar va	54
g'oyalarda mushtarak harakat	
Xoshimova Dilnoza Sobit qizi. Ahmad Al Fergani – Uzbek	61
encyclopedic scholar	
Shuhratova Shaxina Bahodirovna. Al-Farg'oniy ilk o'rta asr	66
falakiyot ilmi olimi	
Abduvahobov Abdulaziz Abduvohid o'g'li. Ahmad Al-	72
Farg'oniyning fan olami	

BAHODIROV

Muxammadqodir Jahongir o'g'li

ALFARAGANUS UNIVERSITETI

Raqamli texnologiyalar fakulteti

Dasturiy injenering yo'nalish

1-kurs talabasi

Ahmad Farg'oniylarning merosi

Bilamizki biz hozirgi kungacha ikkita sivilizatsiyani boshdan o'tkazdik. Birinchisi IX-XII asrlarda, ya'ni islom dini O'rta Osiyoga kirib kelgan davrda ro'y bergan. Bu davrda Al-Xorazmiy, Al-Farg'oniylarning, Abu Ali Ibn Sino, Beruniy, Al-Buxoriy, At-Termiziy kabi buyuk bobolarimiz yashab ijod qilishgan. Hozirgi kunda yurtimiz olimlari uzoq o'tmish mutafakkirlari qoldirgan ilmiy merosni o'rganib, o'zlarining yangi kashfiyotlari bilan fanni boyitgan holda o'zlarining munosib hissalarini qo'shmoqda. Xususan, Ahmad al-Farg'oniylarning tarixini o'rganishda ham ilmiy merosga boyligini bilib olishmoqda. Ushbu maqola «Al-Farg'oniylarning ilmiy merosi» haqida yozildi.

Ahmad al-Farg'oniylarning uning to'liq ismi Abul Abbos Ahmad ibn Muhammad ibn Kassir al-Farg'oniylarning 798-yilda Farg'onaning Quva shahrida tug'ilgan, shu yerda ilmiy ta'lim olgan va voyaga yetgan. Keyinchalik Marv, Bog'dod va Hirot madaniy markaz bolgan shaharlarida o'z ilmini mustahkamlagan va ilmiy ishlar olib borgan. Bog'doddagi «Bayt ul-Hikma» nomli akademiyada ilmiy ishlar bilan shug'ullangan. U matematika, astronomiya, geografiya va boshqa ilmiy yo'nalishlarda faoliyat ko'rsatgan qomusiy olimdir. Sharqda Al-Farg'oniylarning, G'arb mamlakatlarida esa Alfaraganus taxalluslari bilan mashhur bolgan. Uning hayoti va ijodiy faoliyati to'g'risida juda oz ma'lumotlar bizgacha yetib kelgan. Tarixchi olimlarning aytishicha 11 ta asar yozib qoldirgan va shulardan 8 tasi bizgacha yetib kelgan. Bular «Astronomiya ilmining boshlanishi kitobi», «Astronomiya fanining qisqacha mazmuni», «O'ttiz element», «Sfera bo'yicha

nazariy hisoblar” va «Samoviy harakatlar va umumiy ilmi nujum” asarlaridir. Ushbu asarlardan «Samoviy harakatlar va umumiy ilmi nujum” asari juda mashhurdir. Ushbu asar astranomiya faniga bagʻishlangan boʻlib, XII asrdayoq lotin va ibroniy tillariga tarjima qilingan. Al-Fargʻoniy nafaqat astranomiya balki geografiya sohasida qilgan ilmiy ishlari hozirgacha oʻrganib kelinmoqda. 832-833 - yillarda Shom (Suriya) davlati shimolidagi Sinjor dashtidagi Tadmur va ar-Raqqa oraligʻidagi yer merdinalining bir darajasini oʻlachashda qatnashgan. Bobomiz 861-yilda xalifa Abul-Fayz buyrugʻi bilan Misr davlatiga maslahatchi sifatida yuboriladi. U yerda Nil daryosidagi suv sathini oʻlchaydigan inshoot barpo etishadi. Misrning Qohira shahri yaqinidagi Fustat shahriga keladi bu yerda Miqyos an-Nil nomli suv sathini oʻlchovchi asbob yaratishadi. Ushbu inshoot hozirga qadar Nil daryosining Sayolat ul-Rad shahrida yaroqli holda saqlanib qolgan. Qomusiy olimimiz taxminan 865-yilda vafot etgan. Yevropa Uygʻonish davrining mashhur olimi Regiomontan XV asrda Avstriya va Italiya universitetlarida astronomiyaga doir maʼruzalarini Al-Fargʻoniy asarlari asosida oʻqigan. Al-Fargʻoniy nomi Dante (XIV asr) va Shiller (XVIII asr) tomonidan tilga olinadi. Yevropa olimlaridan Dʼalamber, Brokelman, X. Zuter, I. Yu. Krachkovskiy, A. P. Yushkevich, A. Rozenfeldlar Al-Fargʻoniyning ijodiga va qoldirgan ilmiy merosiga yuqori baho berganlar.

Bizning davrimizgacha Al-Fargʻoniyning 8 asari saqlanib qolgan (lekin bular hozirgi zamon tillariga tarjima qilinmagan). Asarlarning qoʻlyozmalari jahonning turli shaharlari - Berlin, Dushanbe, London, Parij, Tehron, Toshkent, Mashhad, Patna, Rampur, Xalab va Qohiradagi yirik kutubxonalarda saqlanmoqda

Yurtimiz mustaqillikka erishgandan soʻng allomalaramiz tarixini qayta tiklash va ularning xotirasini abadiylashtirishga katta eʼtibor berildi. Xususan, birinchi prezidentimiz I.A.Karimov qaroriga koʻra 1998-yilda Ahmad al-Fargʻoniyning 1200 yilligi nishonlandi. Ushbu kun nafaqat yurtimizda balki YUNESCO miqyosida ham keng nishonlandi. Uning xotirasini abadiylashtirish maqsadida tugʻilib

o'sgan Quva va Farg'ona shaharlarida uning haykallari o'rnatildi. Farg'ona shahrida uning nomi bilan ataluvchi istirohat bog'i yaratildi. 2007- yilda esa Misrning Qohira shahri yaqinidagi Assuvon suv ombori hovlisida bobomiz haykali o'rnatildi. Qohirada vatandoshimizga qo'yilgan haykal shubhasiz, Misr xalqining unga bo'lgan cheksiz muhabbatini ifodalaydi. XX asrda esa oydag kraterlardan biriga bobomiz nomi qo'yildi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Buyuk siymolar, allomalar (O'rta Osiyolik mashhur mutafakkir va donishmandlar), 1-kitob, 1995
2. "Buyuk siymolar, allomalar" A.Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti 1995.
3. "Farg'ona" nashriyoti 1998
4. www.ziynet.uz
5. www.nur.uz